

2008 Begin van inclusie in Nederland

Erbij horen, gewaardeerd worden, nodig zijn: het is niet zo moeilijk uit te leggen dat deze onlosmakelijk verbonden zijn met het menselijk bestaan. En met wat wel een 'inclusieve' samenleving wordt genoemd, waarin er voor niemand obstakels zijn en worden ervaren om - naar behoefte en vermogen en op eigen gekozen wijze - mee te kunnen doen. Een samenleving waarin iedereen er als vanzelfsprekend bij hoort, erkend en geaccepteerd wordt en contact kan maken met zijn omgeving.

In Nederland is het streven daarnaar relatief laat, pas na de eeuwwisseling, echt doorgebroken. Inclusie, burgerschap en streven naar een gevarieerde samenleving zijn begrippen die voortkomen uit wat wel de burgerrechtenbeweging wordt genoemd. Deze heeft vooral haar wortels in Noord-Amerika, waar deze beweging vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw van zich deed spreken. Namen die aan deze beweging verbonden zijn, zijn [Wolf Wolfensberger](#) (van wie in 1972 het boek *The Principle of Normalization in Human Services* verscheen), John O'Brien (denker rondom kwaliteit van leven) en Marsha Forest (de eerste die 'inclusie' als thema introduceerde). Ook de familie Kennedy - zus Rosemary had een verstandelijke beperking - zorgde er in de jaren zestig voor dat de rechten van mensen met een beperking meer onder de aandacht kwamen. De vernietigende kritiek van senator Robert Kennedy in 1965 op de Willowbrook-inrichting in New York (6.000 bewoners) droeg daar erg aan bij.

Nederland blijft achter

In Nederland duurde het lang voordat de vonk oversloeg. Weliswaar had Feitse Boerwinkel, directeur van de sociale academie De Horst, eind jaren zestig al een bestseller (33.000 exemplaren) uitgebracht over *Inclusief denken*, maar dat was toch altijd meer een ethische gedachtegang dan een materiële praktijk gebleven. Waar vooral Angelsaksische landen de rechten van mensen met een beperking ook vastlegden (zoals in de American Disability Act) en het beleid in landen als Australië, Nieuw-Zeeland en de Scandinavische landen consequent in het teken van inclusie kwam te staan, bleef Nederland achter.

Begin jaren negentig, toen ook de politiek, onder aanvoering van staatssecretaris Erice Terpstra, koos voor deinstitutionalisering, reisden groepen hulpverleners, politici, ouders en mensen met een handicap zelf af naar de VS en Canada. Zij maakten daar kennis met de inmiddels sterk ontwikkelde inclusiebeweging en waren onder de indruk van de praktische vertaling daarvan binnen onderwijs (inclusief onderwijs voor iedereen), wonen (individueel wonen voor iedereen) en werk (supported employment voor iedereen). In de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking kwam ook het gedachtegoed op van Ad van Gennep, met een pleidooi voor normaal burgerschap. Maar in ons land was feitelijke vernieuwing alleen mogelijke onder regie van de dominant aanwezige zorginstituties.

Inclusiebeweging

Vanaf 2008 begint dit te veranderen. Er is nu – zij het vooralsnog in bescheiden Nederlandse proporties – een inclusiebeweging aan het ontstaan. In dit jaar werd de *Coalitie voor inclusie* opgericht, met als missie: een beweging te zijn van mensen en organisaties die het maatschappelijke draagvlak voor een inclusieve samenleving vergroot, beleid gericht op inclusie bevordert en uitsluiting van mensen tegengaat. En met als uitgangspunten: welkom zijn, versterken van eigen kracht van mensen, samen optrekken, interactief en proactief werken vanuit solidariteit en optimisme en oplossingsgericht zijn. Belangrijke drijfveer en inspiratiebron voor de Coalitie was het *Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap* dat op 13 december 2006 door de Verenigde Naties was

aangenomen. De Coalitie spande zich vanaf haar bestaan in om dit verdrag in Nederland geratificeerd en geïmplementeerd te krijgen. Overigens ratificeerde Nederland het verdrag pas in 2016, als een van de laatste Europese landen.

Het begrip inclusie komt daardoor steeds meer tot leven en wordt een analytisch kader om een echte omslag in de zorg voor mensen met een beperking mogelijk te maken. Het is een verandering van paradigma: het instituutparadigma maakt plaats voor het burgerschapsparadigma, ook wel ondersteuningsparadigma genoemd. Dit betekent dat we mensen met een beperking in de eerste plaats beschouwen als burgers die recht hebben op een geaccepteerde plek in de samenleving en daar ook de mogelijkheden en voorzieningen voor geboden krijgen, zonder dat daaraan allerlei voorwaarden of restricties aan worden gesteld.

Huidige praktijk

Vandaag de dag is de beweging naar een inclusieve samenleving onomkeerbaar. Je ziet dat ook aan de hoeveelheid organisaties die zich actief met beleid en kennis rond inclusie bezighouden, waaronder Ieder(in), Sociaal Cultureel Planbureau, College voor de Rechten van de Mens, Movisie, Vilans en het Verwey-Jonker Instituut.

Hoewel er in brede kring een unanieme wens is voor een meer inclusieve samenleving, zit in de praktijk echter nog veel in de weg. Zo ontbreekt het op lokaal niveau bij veel gemeenten aan een zogeheten inclusie-agenda. Dat is een reeks van maatregelen (feitelijk een inspanningsverplichting op basis van het VN-verdrag) die ervoor moet zorgen dat mensen met een beperking gelijkwaardig zijn aan mensen zonder. Zover is het nog lang niet, want in de praktijk moeten mensen met een beperking nog steeds zelf om aanpassingen vragen. Zoals om toegankelijke toiletten. En het komt nog steeds voor dat mensen met een beperking in een bus zitten waar ze niet zelf met hun rolstoel uit kunnen komen en de buschauffeur weigert om hen te helpen.

Nederland heeft in dat opzicht nog steeds een forse achterstand in te halen, is ook de conclusie in 'Europa', waar Nederland nog altijd wordt aangesproken op bijvoorbeeld haar discriminerende onderwijssysteem (regulier naast speciaal onderwijs) en het gebrek aan een samenhangende visie op inclusie.

Publicatiedatum: 01-09-2012

Datum laatste wijziging: 31-01-2024

Auteur(s): [Martin Schuurman](#).

De eerste versie van dit venster werd in 2012 geschreven door Erwin Wierenga en Hans Kröber.

Verwante vensters

- [1972 Wolf Wolfensberger](#)
- [1974 Carel Muller & Nieuw Dennendal](#)
- [1989 Mensen met mogelijkheden](#)
- [1990 Empowerment](#)
- [1995 De metamorfose van instituutzorg](#)
- [2006 VN Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap](#)
- [2015 Participatiesamenleving](#)

Extra

Alle kennis over inclusie bij elkaar

De afgelopen jaren is de website inclusievoordereen.nl ontwikkeld. Op deze site tref je honderden kennisproducten aan over inclusie van mensen met een beperking, die alle kunnen worden gedownload. De website bestaat uit vier onderdelen:

- De publicatie, waarin alle tot en met eind 2022 gevonden kennisbronnen over inclusie zijn geordend en in samenhang met elkaar worden besproken.
- De bibliotheek, waarin alle beschikbare publicaties over inclusie als Pdf zijn opgeslagen en kunnen worden gedownload.

- Het praktijkgedeelte, waarin aanwijzingen voor ondersteuning en toelichtende casuïstiek worden gegeven.
- Een reeks van instrumenten, met handige checklists, rijtjes en tips over inclusie.

Binnen alle onderdelen kun je kiezen voor specifieke onderwerpen: wonen, werken, leren, vervoer en vrije tijd. De site wordt regelmatig aangevuld met nieuwe kennisproducten. Met deze website is een 'body of knowledge' beschikbaar die ondersteuning kan geven aan al degenen die bezig zijn met hun zoektocht om inclusie invulling te geven: kenniswerkers, beleidsmakers, uitvoerenden en mensen die beperkingen ervaren in hun deelname aan de samenleving en hun verwanten.

Verder studeren

- Houten, Douwe van (2004), *De gevarieerde samenleving. Over gelijkwaardigheid en diversiteit*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Kröber, H.R.Th. & Verdonschot, M.M.L. (2012), *Professionals en inclusieve praktijken. Een onderbelichte rol met kansen voor de toekomst*. In: *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen*, 2- 2012, p.86-103.
- Kröber, H.R.Th. en H. van Dongen (2011), *Sociale Inclusie. Succes en Faalfactoren*. Amsterdam: Boom/Nelissen.
- Kröber, H.R.Th. (2008), *Gehandicaptenzorg. Inclusie en organiseren*. Academisch Proefschrift Universiteit voor Humanistiek, Utrecht.

Literatuur

- Nirje, Bengt (1969), *The Normalization Principle and Its Human Management Implications*. Iets ingekorte versie van het klassiek artikel van de Zweedse hervormer uit 1969. Herdrukt in: *SRV-VRS: The International Social Role Valorization Journal*, Vol. 1(2) - 1994, p. 19-23.
- Schuurman, M.I.M. (2014), *Naar de samenleving. De transformatie van de inrichtingszorg voor mensen met verstandelijke beperkingen in Nederland, tussen 1989 en 2014*. In: *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen*, nr. 1-2014, pp. 10-32.
- Schuurman, Martin & Visserman, Anke (2023), *Inclusie vanzelfsprekend voor iedereen. Bestaande kennis als hulpmiddel voor het bereiken van meer inclusie in de samenleving*.
- Stroman, D.F. (2003), *The Disability Rights Movement. From Deinstitutionalization to Self-Determination* University Press of America, Maryland.
- United Nations (2007), *Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol*. Nederlandse vertaling. *Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, jaargang 2007, nr. 169.
- Wolfensberger, W. (1972), *The principles of normalization in human services*. National Institute on Mental Retardation, Toronto.

Links

- [Coalitie voor Inclusie](#)
- [Vereniging Inclusie Nederland](#)
- [College voor de Rechten van de Mens](#)
- [Ieder\(in\)](#)
- [Academie voor Zelfstandigheid](#)
- [inclusievooriedereen.nl](#)